

Siniša Vuković

Selca

## ENCIKLOPEDIJA U MALOM

Zlatan Plenković: *Mojè selò*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2000.

Zadnjih smo mjeseci osvrte na recentne čakavske pjesničke zbirke započinjali uglavnom lamentirajućim tonom i žaljenjem zbog sve manjeg objavljivanja knjiga upravo takve vrste. No, ako se prisjetimo svih antecedentnih uknjiženih pjevanja naših čakavskih začinjavaca, pritom ih taksativno navedemo, odnosno poredamo na polici stanovite zavičajne književnosti, nemalo ćemo se iznenaditi bogatstvom i procvatom čakavske pjesničke riječi za vazda sazidane među dvjema koricama. Još više ohrabruje vijest, tj. spoznaja: kako odreda sve knjige posjeduju izuzetno visoku kvalitativnu razinu sadržaja. Jedina otegotna okolnost – imenujmo ju upravo tako – jest činjenica kako su svi začinjavci na svoja leđa natovarili popriličan broj ljetâ! Mlađih demijurga, naime, znatno je malo, a o posthumnim opusima – nalik ovome – nećemo ni govoriti.

Čakavski pjesnik i redovnik dominikanske provincije Zlatan Plenković ispisao je svoj poetski opus čakavskim dijalektom Svete Nedjelje, pitoresknog mjestašca na otoku Hvaru, dakle, geografskog područja koje je posljednjih mjeseci iznjedrilo nekoliko zapaženih i vidno kvalitetnih knjiga pjesama, dakako, pisanih »po domaću«. Provjerenoj poeziji Tatjane Radovanović, Rajke Anđelić-Maslovarić, Tašenke Matulović-Tabak – te otprije Lucije Rudan i Tina Kolumbića – kao izuzetni potporanj gradnji novijega hvarskoga pjesnikovanja na dijalektu upravo su pjesme iz zbirke *Mojè selò*, a sve na fundamentalnim zasadama štono ih još utvrdiše braća Franičević.

Plenković pjeva o svim vidovima rada i života na kopnu. Pjeva i moli, primjećuje i bilježi! Pravo je čudo da se pjesnik i prije nije oglasio kao začinjavac, te da nas nije podario još kojom knjigom, uistinu nemimoilazne,

poezije. Njegovu poeziju nećemo apriorno pozitivno ocijeniti poradi stanovitog pijeteta što ga nameće nekrološki ton ovog osvrta ili napis s obilježjem – *post mortem*. Svojevrsni otklon od lamentacijske testamentarnosti i, možda prirodne, subjektivnosti, sasvim sigurno upravo je kakvoća poetskog naboja koji nam je ponuđen unutar zbirke *Mojè selò*.

Kao i svi *boduli*, tako je i ovaj pjesnik svoju pjesničku mrežu razapeo između mora i zemlje, između ribara i težaka, između fratarara i vjernog puka! U knjizi se jasno diferencira pero Plenkovića svećenika i Plenkovića pjesnika. Pa ipak, onoj duhovnoj dimenziji poezije ne možemo prigovoriti na stilu bližem kakvoj larpurlartističkoj sljedbi negoli pak dosljednosti nutarnjim demijurškim nagovorima. Svjestan je pjesnik u kakvu se zamku banalnosti vrlo lako čovjek može uloviti pišući pjesme s naglašeno spiritualnim ekstraktom. Umah se stanovite propozicije – koje prije svega zahtijevaju poetski kod, kompozicija ili pak versifikacija – strjelovito primiču infantilnim karakterima. No, kako filozofija te vrste Plenkoviću nije bila strana, u mrežu te pogibelji nije se dao zaplesti.

Možda ni u jednoj od posljednjih zbirki poezije pisane čakavštinom nije bilo toliko mora, toliko vesala, toliko valova i brodica. Jest da su se mnogi stihovima šetali kroz vale naših *škøjih*, ukotvili na vezovima naših *portih* i *mandraćih*, provozali su se *kaićima* i ribareći rješavali svoju egzistenciju. Mnogi su, pak, hodajući po *peškariji*, tražili ribu koju znaju samo iz priče svojih sugovornika ili je prepoznaju isključivo prema fotografiji. Pater Plenković, jedan je od onih što su imali privilegij gledati te iste ribe u trenutku kad posljednji put mrežom zagrljene napuštaju svoj plavetni bezdan, i kad migoljeći se u *pajeru* nehotec poraženo prepuštaju svoj trup na trpezu u *pijatu* svojih egzekutora.

Upravo je drugi ciklus pjesama ove zbirke, *Môre i jûdi*, maritimne tematike. U njemu nam pjesnik poklanja brojne definicije ribarskog oruđa, brojne prispodobe svojih iskustava na pučini u brodici, brojne načine ribolova, njegovom podneblju navlastitih toponima i sl. Plenković se nije bojao kampanilizma! Srećom da nije; jer je zaustavio velik broj svojih običaja i tradicijskih obilježja koja su mostovima – u vidu usmene predaje – premošćena od starodavnih vremena preko onih dojakošnjih, evo, do najmlađih naraštaja. Dotaknimo se samo njegovog viđenja ribarskog oruđa *brankanele* iz istoimene pjesme: »*Brankarèla od gluhōčà, / Sva čōrnà od sàjih, / nagrīšpōna od stàrosti. / S pēt šēst ūdic nà varh šćopà / cīrila se od ràdosti.*« Predmet koji ima zadaću uskratiti ribi (ili glavonošcu) i zadnju

šansu ispadanja s udice prije konačnog spuštanja u brod, ovdje pjesniku služi za iskazivanje stajališta sklona ironiji i cinizmu. Naoko »nepjesnički« stih s naglašenim deskriptivskim karakterom: »*Spúšćodu se vórše u dubòko môre*«, iznimno je pogođena poetska dosjetka, koja u sebi sadrži puno više dojmova negoli to sugerira tek puka semantika ili pak slika koju možemo projicirati pred svojim očima. Isto tako i kratki katren iz pjesme *Lukovci* – koji se dotiče i forme i karaktera haiku pjesmice – ekranizacija su zamišljenoga panoramskog pogleda odaslatog na arhipelagom začinjenu pučinu: »*Ūsrid môra / ko dvô ðka / nasmíjona / dvô otòka*.«

A baš je i kompozicijski ova zbirka veoma raznolika. Izim sa svojim tematski različitim ciklusima štono ju čine još komplementarnijom, ona nas osvaja i raznorodnim pjesničkim oblicima. Nakon uvodnog *introitusa*, tj. pjesme po kojoj čitava knjiga i nosi naslov – koja je građena šimićevskom arhitektonikom preko kolumne stranice – slijedi niz pjesama s kitičnom organizacijom na način katrena. Ta tradicionalna obilježja pomiješana, opet, s vernakularnim govorom, posvema ocrtavaju konture Plenkovićeve pjeva; međ kojima pohranjen bje čitav agens koji ovog začinjavca s pravom svrstava u same vrhunce dijalektalnog pjesnikovanja. Nadalje, pjesmu u prozi također je znalački koristio, kao uostalom i slobodan stih, a sonetu i haiku formi ostao je dužan! Njegove prozne pjesničke umotvorine odišu lakoćom izražaja i zornim preslikavanjem morske plaveti u mašti i pred očima svog čitatelja.

Iako nije potpisan aktor akcentuacije ovih stihova, jasno je da ju upisiva netko tko se ipak (barem donekle!) razumije u taj posao. Vidi se stoga da govor Svete Nedjelje poznaje četiri vrste akcenata, uz česte prednaglasne i postnaglasne dužine slogova. Ipak, ne možemo se složiti s činjenicom kako se na mjestu gdje bi trebao biti čakavski akut nalazi jednostavno dugouzlazni akcent! Taj previd ozbiljno narušava ortografiju spomenute mikroceline, jer joj otima toliko navlastite fonetske posebnosti, po kojima se opet kasnije mogu izvlačiti sasvim krivi lingvistički rezultati. Isto je tako sumnjiva i uporaba kratkouzlaznog akcenta – toliko tipičnog štokavskim narječjima, koji svoju pojavu ostvaruju u neposrednoj blizini čakavskih, ili su pak njima oplakani – dok su riječi s označenom dvostrukom akcentuacijom naprosto promašene. Zapravo, dva znaka riječ trpi ukoliko se radi o maločas spominjanoj dužini sloga i nekom od akcenata; ali dvama različitim naglascima na istoj riječi (uz stvarno rijetke iznimke) uistinu nema mjesta! Međutim, kad ovu akcentuaciju usporedimo s

nekima drugim – pa makar i s otoka Hvara – već odoka se može ustanoviti da je načinjen vidan korak nabolje. Na drugim mjestima su primjetne tolike neujednačenosti i nelogičnosti – koje često napuštaju okvire smisla i brode prema stupovima kontradiktornosti – da ih lako može osjetiti i puki čitatelj! Zato ova nastojanja, ako ih već ne možemo izuzetno pozitivno ocijeniti, onda možemo zdušno pozdraviti i pohvaliti. Na ove propuste moramo upozoriti, a tješi nas ohrabrujuća spoznaja da su oni, ipak, u manjini! U svakom slučaju, knjiga *Mojè selò* prava je razglednica dijela našega naj-sunčanijeg otoka, sačinjena pomalo enciklopedističkim poniranjima i fotografskim kadriranjima detaljima jedinstvenima na karti svijeta.